

JERZY CEZARY MALINOWSKI

Lublin

WIZJA III RZECZYPOSPOLITEJ
W MYŚLI POLITYCZNEJ PIŁSUDCZYKÓW
Z OBOZU POLSKI WALCZĄCEJ (1940-1944)

W pierwszych dwóch latach istnienia Polskiego Państwa Podziemnego (1939-1941), które tworzyło się w atmosferze potępienia ostatnich władz II Rzeczypospolitej, rozproszone środowiska piłsudczykowskie w Kraju – działające jako grupy nieformalne – nie przyjęły w zasadzie zewnętrznych form organizacyjnych.

W okresie tym politycznie czynny był przede wszystkim odłamek „ozonowy”, gdzie czołową rolę odgrywał mjr dypl. inż. Julian Piasecki, były wiceminister komunikacji oraz szef Biura Studiów i Planowania w Obozie Zjednoczenia Narodowego (OZN), wielce zasłużony w sprawnym organizowaniu kolejowych przerzutów oddziałów wojskowych we wrześniu 1939 r.¹ Działając w porozumieniu z marszałkiem E. Śmigłym-Rydzem, dążył on do skupienia w jednej organizacji politycznej – na bazie programu OZN – wszystkich odcieni tego nurtu ideowego, którego wysiłkiem ukazywało się już wtedy kilka pism konspiracyjnych (np. „Polska”, „Sprawy Polskie”). Środowiska te weszły później w skład Obozu Polski Walczącej (OPW).

Pierwszą pewną datą, jeśli chodzi o rzeczywisty początek OPW, jest marzec-kwiecień 1940 r.² Kadrowa ta struktura działająca wówczas pod

¹ W. P o b ó g - M a l i n o w s k i. *Najnowsza historia polityczna Polski*. T. 2. Cz. 2. Londyn 1960 s. 85 (przyp. 3). J. K u b i a t o w s k i. *Piasecki Julian Marian*. W: PSB. T. 25. Pod. red. E. Rostworowskiego. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980 s. 781.

² B. R o g o w s k i. *Wspomnienia 1939-1941 r. związane z ostatnim okresem życia marszałka Polski Edwarda Rydza-Śmigłego*. Mps b.m. i r.w. [1947?] s. 15, 20 (kopia w moim posiadaniu); K u b i a t o w s k i. jw. s. 781; R. H u b i c k a. *Życiorys dr. med. gen. Stefana Hubickiego*. Rkps Warszawa 12 lutego 1981 s. 16. W: Biblioteka Narodowa. Zbiory Specjalne. Akc. 11628.

nazwą „Organizacja Wolność”³ nie eksponowała swego istnienia i była niejako podwójnie zakonspirowana. Powstała przede wszystkim przy dużym udziale energicznego inż. Juliana Piaseckiego, człowieka niezwykle utalentowanego, a przy tym „zdolnego do intensywnej i wydajnej pracy”⁴. W ówczesnym ścisłym kierownictwie OPW znaleźli się m.in. także: gen. bryg. Stefan Hubicki⁵, gen. bryg. Jan Zientarski⁶, Sława Wendowa (wdowa po płk. Zygmuncie) i Bazyli Rogowski⁷.

Z pomocą tej organizacji przygotowano podjęcie oficjalnej, szerszej działalności w ramach Polskiego Państwa Podziemnego. Nastąpiło to dopiero 25 VIII 1942 r. w Warszawie, na konspiracyjnym zebraniu delegatów wszystkich grup, które weszły w skład Obozu Polski Walczącej. Jego przywódcą, po śmierci marszałka E. Śmigłego-Rydza, został Julian Piasecki, ps. „Wiktor”, „Bogusław”. BBWR-owski zaś odłam piłsudczyków dopiero w kilka miesięcy później zawiązał Konwent Organizacji Niepodległościowych (KON), na czele którego stanął Zygmunt Hempel, ps. „Łukasz”⁸.

*

Myśl polityczna Obozu Polski Walczącej była w dużej mierze kontynuacją koncepcji Obozu Zjednoczenia Narodowego. W obydwu tych okresach za naczelny nakaz uważano konsekwentną i wszechstronną budowę siły Polski, co

³ J. K r z e c z k o w s k i. *Z marszałkiem Rydzem-Śmigłym w Rumunii*. „Kultura” (Paryż) 1950 nr 9 s. 126-135.

⁴ S. K o p a ń s k i. *Moja służba w Wojsku Polskim*. Londyn 1965 s. 238. Zob. też K. H r a b y k. *Po drugiej stronie barykady. Spowiedź z kłęski. Lata 1902-1959. Wspomnienia i dzienniki*. T. 6: *Lata 1939-1945*. Mps. Biblioteka Ossolineum we Wrocławiu. Rkps 15352/II. Mf. nr 6063 s. 140-143; J. K i r c h m a y e r. *Pamiętniki*. Warszawa 1975 s. 384. T. D u b i c k i. *Wojsko Polskie w Rumunii 1939-1941*. Warszawa 1994 s. 270.

⁵ J. P a c h o ń s k i. *Hubicki Stefan Bolesław Józef*. W: PSB. T. 10. Pod red. K. Lepszego. Wrocław-Warszawa-Kraków 1962-1964 s. 84. H u b i c k a, jw. s. 16.

⁶ Płk Jan Zientarski, dowódca piechoty dywizyjnej 10 Kaniowskiej DP, został we wrześniu 1939 r. awansowany przez marszałka E. Śmigłego-Rydza do stopnia generała brygady. Jednakże ogłoszenie tego awansu formalnie nie nastąpiło ze względu na dalszy rozwój wypadków. Zob. J. K o r a k - L e b e d o w i c z. *Oświadczenie*. Kserokopia maszynopisu z własnoręcznym podpisem autora]. Warszawa 12 października 1983 (w posiadaniu p. Ireny Zientarskiej).

⁷ P a c h o ń s k i, jw. s. 84; K u b i a t o w s k i, jw. s. 780.

⁸ Zebranie Rady Naczelnej Obozu Polski Walczącej, „Przegląd Polityczny” wrzesień 1942 nr 6 s. 2-3. K. H r a b y k. *Wspomnienie o „Bogusławie”*. „Za Wolność i Niepodległość” (Londyn) 10 czerwca 1947 nr 2 s. 40-50. K. H r a b y k. *Przemilczane podziemia*. „Kultura” (Paryż) 1949 nr 1(18) s. 53-69. S. K o r b o ń s k i. *Polskie Państwo Podziemne. Przewodnik po Podziemiu z lat 1939-1945*. Paryż 1975 s. 106-108.

E. Śmigły-Rydz eksponował w swoich wystąpieniach publicznych. Zostały one następnie zbiorowo wydane kilka lat przed wojną pt. *Byście o sile nie zapomnieli*⁹.

Już w okresie międzywojnia piłsudczycy skupieni w OZN przewidywali nadchodzące zmiany w sposobie prowadzenia przyszłej wojny, która nie polegałaby jak dotychczas na starciu wyłącznie sił zbrojnych poszczególnych państw, ale „rozszerzy się” w walkę całych narodów¹⁰. Przebieg II Wojny Światowej potwierdził te przewidywania.

Dlatego też zarówno w myśli politycznej OZN, jak i potem OPW, wyraźnie akcentowano, że rola obrońcy ojczyzny nie rozpoczyna się dopiero w momencie podjęcia działań wojennych, lecz jeszcze w czasie pokoju, kiedy to wszystkich obywateli musi obowiązywać swoista mobilizacja społeczna¹¹. W związku z tym uważano, że całe życie narodu powinno być przepojone rycerską żołnierskością¹², a także odpowiedzialnością za teraźniejszość i przyszłość państwa¹³. Polacy zatem – jeśli chcą przetrwać jako samodzielny czynnik polityczny w Europie – winni być narodem żyjącym w stałej psychicznej gotowości do ofiar, wysiłku i wytrwałości¹⁴. Zdaniem OPW taki nieodparty wniosek i nakaz wypływa z całej historii Polski¹⁵.

Rozumiano, że jednym z najpierwszych elementów siły państwa jest odpowiednia rozległość jego obszaru. Dlatego też twórcy myśli politycznej OPW wyraźnie akcentowali kwestie graniczne. Na zachodzie żądano wcielenia do Rzeczypospolitej ziem po Nysę Łużycką i Odrę wraz z jej ujściem, a także zaodrzańskiej części historycznego Pomorza Szczecińskiego¹⁶ oraz Rugii, gdzie miała się znajdować baza polskiej floty wojennej¹⁷. Na północnym

⁹ E. Ś m i g ł y - R y d z. *Byście o sile nie zapomnieli. Rozkazy – artykuły – mowy 1904-1936*. Do druku przygotował R. Umiastowski. Lwów-Warszawa 1936.

¹⁰ J. M a j c h r o w s k i. *Silni-Zwarczi-Gotowi. Myśl polityczna Obozu Zjednoczenia Narodowego*. Warszawa 1985 s. 56-62.

¹¹ *Polska potrzebuje dużo dzieci*. „Państwo Polskie” 15 X 1943 nr 23 s. 1-3.

¹² X. *Idea siły w życiu polskim*. „Przegląd Polityczny” sierpień 1942 nr 5 s. 2-7; *Myśl żywa*. „Młodzież Walcząca” marzec-maj 1944 nr 3/5 s. 3.

¹³ *Deklaracja Ideowa OPW*. Warszawa (sierpień) 1942 s. 5-6 podpunkt a.; [J. P i a s e c - k i]. *Zakres gospodarki planowej*. „APW” [Agencja Polski Walczącej] 17 XII 1942 nr 18 s. 6. *Gospodarka planowa*. „Przegląd Polityczny” lipiec 1943 nr 16 s. 16; X. *Idea siły* s. 3.

¹⁴ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 6 podpunkt d.; *Program gospodarczy*. (*Zasady państwowej polityki gospodarczej*). „Polska Gospodarcza” luty 1944 nr 1 s. 5.

¹⁵ *Konstytucja 3 Maja*. „Przegląd Polityczny” maj 1943 nr 14 s. 9; X. *Idea siły* s. 3.

¹⁶ Chodziło tu niewątpliwie o pas wybrzeża na zachód i południe od Rugii, gdzie znajdowały się m.in. takie miejscowości jak: Stralsund (Strzałów), Greifswald (Gryfia), Anklam (Nakło Zaodrzańskie), Passewalk (Pozdawilk), Prenzlau (Przemysław).

¹⁷ *Nasz program terytorialny*. „Słowo Polskie” 19 I 1941 nr 13 s. 3; [J. M a k o w s k i?]. *Polska i system środkowej Europy*. „Przegląd Polityczny” 7 VI 1942 nr 3 s. 7; *Deklaracja*

wschodzie zaś widziano konieczność przyłączenia nie tylko Gdańska, ale i całych Prus Wschodnich z Królewcem. Także ujście Niemna oraz Kłajpeda powinny znaleźć się w rękach polskich¹⁸.

W granicach Rzeczypospolitej widziano również nieokreślony bliżej pas terytorium wzdłuż zachodnich brzegów Odry i Nysy Łużyckiej¹⁹, zabezpieczający nasz kraj przed bezpośrednim atakiem. Ze wszystkich terenów przyłączonych ludność niemiecka miała zostać w całości wysiedlona, a jej miejsce zajęliby Polacy²⁰. Ogarnawszy te ziemie Polska powinna dążyć do szybkiego i „silnego zespolenie odzyskanych terenów z całością naszego życia narodowego i państwowego”²¹.

Jeden z publicystów OPW – przejmująco opisując kilkuwiekowy podbój Słowiańszczyzny połabskiej przez Niemców, a następnie spychanie Polaków na wschód – mocno zaakcentował, że przyłączenie do Rzeczypospolitej ziem po Odrę i Nysę Łużycką oznaczałoby powrót do dawnych Mieszkowych i Bolesławowych granic zachodnich Państwa Polskiego²². Był to jednakże – jak pisano – „program zaledwie minimalny, bo interes Polski wymaga naszych granic na zachodzie jeszcze bardziej wrzynających się głęboko w terytorium nawet już rdzennie niemieckie”²³. Chodziło o to, aby część Brandenburgii „wraz z Berlinem” znajdowała się przez pewien czas pod okupacją polską. Obszar ten bowiem „przedstawia szczególne niebezpieczeństwo dla pokoju europejskiego, jako centralny punkt pruskiej polityki, którą należy trwale rozbić i zniwelować. Berlin był i jest jej głównym ośrodkiem. Poddany zwierzchnictwu polskiemu obszar ten będzie mógł być oczyszczony z ducha Pruskiego”²⁴. Warto przypomnieć, że na terytorium, o którym mowa, w średniowieczu istniało słowiańskie Księstwo Kopanickie, pozostające przez pewien okres pod wpływami Polski.

Ideowa OPW s. 5; *Nasza obecna sytuacja geopolityczna i strategiczna*. „Dekada” 10 IV 1943 nr 1 s. 3, 5; *Na progu piątego roku*. „Przegląd Polityczny” lipiec 1943 nr 15 s. 7.

¹⁸ *Bądźmy w polityce realistami*. „Słowo Polskie” 22 IV 1940 nr 4 s. 4-5; *Nasz program terytorialny* s. 3; *Polska nad Bałtykiem*. „Przegląd Polityczny” październik 1943 nr 19 s. 3; *Pogląd i program Polski*. Tamże listopad 1943 nr 20 s. 2; *Nasze cele*. Tamże styczeń 1944 nr 22 s. 1.

¹⁹ *Polski cel wojenny*. „Polska” 15 IV 1943 nr 13(300) s. 8; *W sprawie granic zachodnich*. „Polska” 6 V 1943 nr 16 (303) s. 9; *Nasze cele* s. 2.

²⁰ *W sprawie granic zachodnich* s. 8; *Nasze cele* s. 2.

²¹ *Problem wschodni w polityce polskiej*. Cz. 1. „Przegląd Polityczny” październik 1942 nr 6 s. 5.

²² *Hitlerizm czy Niemcy*. Warszawa (IX 1943) s. 12-41.

²³ [K. H r a b y k?] stw. *Polska, Rosja, Ukraina*. „Przegląd Polityczny” lipiec 1942 nr 4 s. 5.

²⁴ *Nasz program terytorialny* s. 3.

W „Przeglądzie Politycznym” – naczelnym organie prasowym OPW – akcentowano, że Polska, która we wrześniu 1939 r. jako „pierwsza i jedyna” stanęła do „walki o wolność cywilizacji ludzkiej i własnego bytu państwowego”, musi się „w tej wojnie doczekać pełnego i całkowitego rozwiązania zagadnienia niemieckiego” (podkreślenie w oryginale – JCM)²⁵. Stąd właśnie wynikały tak daleko idące żądania w sprawie granicy zachodniej.

Stanowisko OPW w kwestii granicy zachodniej zupełnie dowolnie i całkowicie bezpodstawnie interpretuje M. Orzechowski, stwierdzając, że żądanie Pomorza Zachodniego (Szczecińskiego) oznaczało inkorporację „jego przylegającej do Wielkopolski części”²⁶, czyli Krajny. Jest to tym dziwniejsze, że zaraz na następnej stronie cytowanego opracowania wspomniany autor sam wyraźnie zaprzecza swojej poprzedniej nierzetelności, pisząc o Rugii i zachodnim pasie bezpieczeństwa²⁷. Warto też zaznaczyć, że przy omawianiu koncepcji OPW, M. Orzechowski pominął istotną publicystykę „Przeglądu Politycznego”, który był głównym i najbardziej reprezentatywnym organem prasowym Obozu. Za podstawę zaś swych wniosków wziął kilka artykułów z dwutygodnika „Polska”, który był najslabszym pismem organizacji²⁸. Nie udało mi się wprawdzie dotrzeć do tych artykułów, ale niewykluczone, że i one nie mogą być oparciem dla cytowanego twierdzenia, zważywszy łatwość z jaką autor ten popada w dowolności interpretacyjne.

Innym przykładem fałszowania obrazu piłsudczykowskiej myśli politycznej w kwestii granic są szkice E. Męclewskiego, gdzie obecny jest niczym nieuzasadniony pogląd, że choć obydwie konspiracyjne organizacje piłsudczyków (czyli OPW i KON) „postulowały rewindykacje na zachodzie”, to jednak kładły nacisk na „rewindykacje wschodnie”²⁹.

²⁵ *Nasze cele* s. 1.

²⁶ M. O r z e c h o w s k i. *Odra-Nysa Łużycka-Bałtyk w polskiej myśli politycznej okresu Drugiej Wojny Światowej*. Wrocław-Warszawa-Kraków 1969 s. 80; Zob. też H. W i n - n i c k a. *Tradycja a wizja Polski w publicystyce konspiracyjnej*. Warszawa 1980 s. 242.

²⁷ O r z e c h o w s k i, jw. s. 81. Nie jest to zresztą jedyna dowolność owego autora. Innym takim przekłamaniem jest włączenie do rozdziału o sanacji publicystyki politycznej Zbigniewa Grabowskiego, który nigdy nie był związany z nurtem piłsudczykowskim, choć w okresie międzywojnia stale współpracował z popularnym IKC. Ze stałych współpracowników „IKC” można wymienić także: anty-piłsudczyka (a być może i masona) Zygmunta Nowakowskiego oraz krypto-komunistę Mariana Czuchnowskiego. Zaś sam redaktor naczelny tej gazety pozostawał długi czas członkiem PSL „Piast” i w Sejmie „głosował tak jak większość piastowców”; A. P a c z k o w s k i. *Prasa polska w latach 1918-1939*. Warszawa 1980 s. 108. Jak więc widać z faktu zatrudnienia w IKC nie da się wnioskować o przynależności organizacyjnej czy poglądach politycznych.

²⁸ H r a b y k. *Po drugiej* s. 158.

²⁹ E. M ę c l e w s k i. *Powrót Polski nad Odrę, Nysę Łużycką i Bałtyk*. Warszawa 1971 s. 361.

Tymczasem na wschodzie Obóz Polski Walczącej opowiadał się za bezwzględnym utrzymaniem granicy ryskiej z 1921 r., jako minimalnym programem w tej kwestii³⁰. Wspominano też, że w przyszłej sprzyjającej sytuacji politycznej³¹, należy dążyć do nieznacznego powiększenia polskich „posiadłości na wschodzie”, by „naprawić błędy graniczne popełnione w Traktacie Ryskim”³². Prawdopodobnie chodziło tutaj o włączenie w skład Polski Mińszczyzny oraz południkowego pasa terytorium na wschód od Zbrucza, z Kamieńcem Podolskim i Płoskirowem, gdzie mimo deportacji, wciąż mieszkała w zwartych skupiskach ludność polska, ciężąca ku Macierzy³³. Tak więc proporcje w stosunku do rewindykacji zachodnich są oczywiste.

Granica południowa na odcinku rumuńsko-węgiersko-słowackim miała pozostać właściwie niezmieniona³⁴. W części zaś czeskiej, po objęciu przez Polskę „całego Śląska”, linia rozdzielająca terytoria obydwu krajów biegłaby najogólniej dawną południowo-śląską granicą Niemiec³⁵. Realizacja wszystkich tych żądań terytorialnych miała sprawić, że Polska – „która jest państwem więcej, niż średniej wielkości” – zyskałaby „szanse zostania w nowych granicach mocarstwem”³⁶.

Rozumiano jednak, że takiej siły „nie buduje się za życia jednej generacji. Jest to doświadczenie historyczne wielu narodów. I niech nam będzie wolno powołać się znowu na przykład historyczny Kazimierza Wielkiego, którego wielka działalność wewnętrzna, dyplomatyczna i militarna w szeregu mniejszych wypraw wojennych nie tylko zespoliła i powiększyła państwo, ale przede wszystkim przygotowała siły do wielkiego skoku za Jagiellonów”³⁷. Tak więc rozszerzone granice kraju miały być dopiero początkiem kilkupokoleniowego procesu odbudowy potęgi Rzeczypospolitej.

³⁰ *Nasz program terytorialny* s. 3; *Ziemie wschodnie Rzeczypospolitej*. „Polska” 28 II 1943 nr 6 (293) s. 6-8; *Polska a Rosja*. „S”[„Strzelec”] 18 IV 1943 nr 16 s. 1-3; *Obóz Polski Walczącej w sprawie polityki w stosunku do Rosji*. „Przegląd Polityczny” kwiecień 1943 nr 13 s. 2; *Zewnętrzna i wewnętrzna sytuacja*. Tamże kwiecień 1944 nr 4(25) s. 2-3.

³¹ *Problem wschodni w polityce polskiej* s. 8.

³² [H r a b y k?] stw. *Polska, Rosja, Ukraina* s. 9; *Na drodze niezależności myśli polskiej*. „Przegląd Polityczny” kwiecień 1943 nr 13 s. 7; *Na progu piątego roku* s. 7.

³³ S. K o r b o Ń s k i. *W imieniu Rzeczypospolitej*. Paryż 1954 s. 311-312. M. I w a n o w. *Pierwszy naród ukarany. Stalinizm wobec polskiej ludności kresowej (1921-1938)*. Warszawa 1991 s. 152-161.

³⁴ *Nasze cele* s. 2.

³⁵ Tamże. [J. M a k o w s k i?]: *Misja Polski w środkowej Europie*. Warszawa (XI) 1943. Tamże s. 55; *Sprawa Dolnego Śląska*. „Państwo Polskie” 15 maja 1944 nr 9 s. 4.

³⁶ [M a k o w s k i?]. *Misja Polski* s. 6.

³⁷ *Problem wschodni w polityce polskiej* s. 7.

Dlatego też w publicystyce politycznej Obozu konsekwentnie podkreślano, że Polacy powinni przede wszystkim „uzgodnić wieczne cele Narodu Polskiego”, które im „przyświecać muszą stale z pokolenia w pokolenie, w momentach tryumfu i klęski, przy rządach lewicowych i prawicowych, dyktaturach i sejmowaniu” – czyli „bez względu na [...] formy ustrojowe i bez względu na zespoły rządzące” w Rzeczypospolitej³⁸.

To naczelne uzgodnienie narodowe nazwano Konstytucją Celów, z której dopiero powinna wypływać Konstytucja Form, czyli ustrój państwa. Opierać się miał on na „Konstytucji Polskiej z 23 IV 1935 roku”, która choć „tu i ówdzie posiada braki lub niedociągnięcia”, ale – jak pisano – „w dobie obecnej jest w stosunku do konstytucji innych państw tym, czym przed półtora wiekiem była Konstytucja 3 Maja, to jest wzorem – konstytucją przyszłości”³⁹. Warto tu podkreślić, że u podłoża obydwu tych ustaw zasadniczych leżały podobne idee, czego obecnie zazwyczaj się nie dostrzega⁴⁰.

OPW podkreślał, że budowa silnej III Rzeczypospolitej wymaga dostosowania jej organizacji wewnętrznej do sytuacji geopolitycznej w jakiej od stuleci znajdował się „Naród Polski skazany na egzystencję między dwoma zaborczymi imperializmami”: Rosji i Niemiec⁴¹. Eksponowano pogląd, że związane z tym tragiczne doświadczenia historyczne Polski wymagają zastąpienia parlamentaryzmu inną, skuteczniejszą i stabilniejszą formą demokracji, która uformowałaby typ państwa sprawniej zorganizowanego, a tym samym silniejszego⁴². Model ten wprowadziła właśnie Konstytucja Kwietniowa i był nim prezydencaлизм⁴³, który określano jako „nową demokrację z silną i sprężystą władzą kierowniczą państwa”⁴⁴. Nie poruszano tu problemu wpływu kultury politycznej prezydenta i jego dojrzałości obywatelskiej

³⁸ [J. P i a s e c k i]. *Konstytucja Celów jako podstawa konsolidacji narodu*. „Przegląd Polityczny” kwiecień 1943 nr 13 s. 3.

³⁹ [J. P i a s e c k i]. *Rozważania o Konstytucji Celów*. „Przegląd Polityczny” lipiec 1943 nr 16 s. 5.

⁴⁰ L. A d a m, Z. W a c h l o w s k i. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 3 maja 1791 r. a konstytucja z 23 kwietnia 1935 r.* Lwów 1938.

⁴¹ [P i a s e c k i]. *Rozważania o Konstytucji Celów* s. 3.

⁴² X. *Idea siły* s. 2-7.

⁴³ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 8 punkt 5; Zob. też: *Jeszcze o obronie Rzeczypospolitej (reminiscencje historyczne)*. „Gazeta Polska” 9 marca 1937 nr 68. Przy okazji warto zauważyć, że wielu historyków (i publicystów) utożsamia demokrację parlamentarną z demokracją w ogóle. Jest to niewątpliwie błąd logiczny (lub też zabieg celowy), w konsekwencji którego model demokracji prezydenckiej – jaki został wprowadzony wraz z uchwaleniem Konstytucji Kwietniowej – nie jest przez wielu uważany za demokrację. Na ten temat zob.: M. S c z a - n i e c k i. *Powszechna historia państwa i prawa*. Wyd. 4. Warszawa 1979 s. 580-581.

⁴⁴ [J. P i a s e c k i]. *Powojenne – nowe formy ustroju państwowego*. „Przegląd Polityczny” luty 1943 nr 11 s. 3.

na sposób rządzenia państwem. Jednocześnie w dążeniu do utrzymania Konstytucji Kwietniowej jako ustawy zasadniczej państwa, obecne było podkreślenie, że ordynacja wyborcza do parlamentu wymaga zmian⁴⁵.

Tak więc „Nie będąc zwolennikiem totalizmu, człowiek w Polsce pragnie we własnej ojczyźnie ładu, porządku i dyscypliny, w której wolność jednostki nie byłaby czynnikiem rozkładu, ale twórczej inicjatywy i współpracy”⁴⁶. Sprawna organizacja całości życia państwowego nie stanowiła – zdaniem piśsudczyków – przeszkody dla zapewnienia „praw wolności i równości obywatelskiej” pod warunkiem jednakże „zgodnej pracy dla dobra powszechnego”⁴⁷. Akcentowano, że „samorząd stanie się szkołą społeczną, w której kształtować się będzie twórczy instynkt państwowy obywatela”⁴⁸.

Warto zwrócić też uwagę na koncepcje programowe OPW w sprawach społecznych i gospodarczych. W połowie października 1943 r. jedno z naczelnich pism Obozu – „Państwo Polskie” – opublikowało niecodzienny artykuł, zatytułowany *Polska potrzebuje dużo dzieci*. Pisano tam m.in., że po wojnie „W możliwie najszybszym tempie musimy stać się narodem, którego ilość [podkreślenie w oryginale – JCM] będzie zabezpieczała całkowicie niezależny charakter i byt państwa. Jest to zagadnienie tak bezsporne, że wszelkie wątpliwości są tu bez znaczenia. [...] Dopiero teraz dzisiaj widzimy, jak zbrodnicze i niebezpieczne były sugestie, aby ze względów socjalnych trudności ograniczać potomstwo w Polsce, aby regulować kwestię urodzin i pomniejszać ich ilość. Piękne były argumenty, którymi zachęcano kobietę do regulowania urodzin, ale jeszcze piękniejsza jest sprawa bytu Narodu Polskiego”⁴⁹. Jak widać nie chodziło tu jedynie o odrobienie wojennych strat biologicznych, ale o stałe zwiększanie ilości Polaków – tak, aby w przyszłości wyeliminować lub przynajmniej wydatnie zmniejszyć niekorzystne proporcje demograficzne Polski wobec obu wrogich jej kolosów ludnościowych, tzn. Niemiec i Rosji.

Podobne poglądy były tuż po wojnie oficjalnie głoszone przez środowiska zbliżone do hierarchii Kościoła katolickiego w Polsce⁵⁰. Warto też przypomnieć, że w kwietniu 1956 r. Rosja (poprzez swój reżim w Warszawie) narzuciła Polakom – „uchwałą sejmową” – drastyczne ograniczenie przyrostu naturalnego, mimo iż nie zostały jeszcze wówczas odrobione straty bio-

⁴⁵ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 9.

⁴⁶ *Dziewięciolecie Konstytucji Kwietniowej*. „Przegląd Polityczny” kwiecień 1944 nr 4(25) s. 8.

⁴⁷ [P i a s e c k i]. *Powojenne – nowe formy* s. 3.

⁴⁸ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 9.

⁴⁹ *Polska potrzebuje dużo dzieci* s. 1-3.

⁵⁰ W. M a j d a ń s k i. *Kołycki i potęga*. Niepokalanów 1946 s. 58.

logiczne z okresu wojennego. W następnych latach myśl ilościowego i jakościowego odrodzenia Narodu Polskiego podjął w nowennie maryjnej na Millennium Chrztu Polski (1957-1966) – prymas Stefan Wyszyński.

W prasie OPW podkreślano ważność czynnika ilościowego w budowie siły państwa, posługując się przykładami historycznymi, do których dane liczbowe czerpano niejednokrotnie z naukowych publikacji niemieckich. Na przykładzie byłego zaboru pruskiego udowodniano, że ocalenie polskość tamtych terenów w okresie zaborów zawdzięczamy przede wszystkim ofensywnemu modelowi rozrodczości Polaków, która była zdecydowanie większa niż rozrodczość Niemców⁵¹.

Równoległym punktem programu OPW było stworzenie warunków umożliwiających „byt nowym narastającym milionom” Polaków⁵². Tutaj piłsudczycy uważali, że naczelnym obowiązkiem państwa będzie „jakką najdalej [!] idąca opieka nad dzieckiem i matką”. Państwo Polskie powinno też otoczyć „specjalną opieką umysły zdolne, obdarzone twórczą inicjatywą”⁵³.

Młodzież miała wzrastać – jak pisano – „w wielkich tradycjach gotowości do ofiar i poświęceń dla Ojczyzny, aby przyjęła rycerskie cnoty naszych przodków, a w szczególności umiłowanie wolności i poszanowanie prawa. Od wczesnych przeto lat winna być zaprawiana w nich przez stosowanie odpowiednich metod wychowania i nauczania”. Miało to być „wychowanie narodowe oparte na idei życia zespołowego i zasadach moralności chrześcijańskiej”⁵⁴. Ponadto – przez uczestnictwo w „szarej, żmudnej i rzetelnej pracy” – przygotowywać miano młodzież polską do „realnego życia”⁵⁵.

Gospodarka III Rzeczypospolitej również miała być podporządkowana realizacji nadrzędnego celu, tzn. budowy silnej i bezpiecznej Polski. W publicystyce OPW propagowano gospodarkę, której procesy nie byłyby jedynie samoistne i żywiołowe, ale także celowe i planowe, a zatem kierowane przez państwo, z programowym zachowaniem prywatnej inicjatywy i własności, ale jednocześnie z pewnym jej ograniczeniem, koniecznym dla interesu narodowego⁵⁶. Nawiązywano tu do praktyki lat trzydziestych w okresie II Rzeczypospolitej. Wyjaśniano też nieporozumienia istniejące wokół pojęcia „gospodarka planowa”. „Dla wyraźnego postawienia problemu gospodarki planowej najważniejszą wydaje się być sprawa doboru środków realizacyjnych.

⁵¹ *Prawo życia*. „Polska” 23 luty 1943 nr 4-5 (291-292) s. 5-6; *Trzy rekordy ludnościowe ziem zachodnich*. Tamże s. 7-8.

⁵² *Deklaracja Ideowa OPW* s. 15-16; *Polska potrzebuje dużo dzieci* s. 2.

⁵³ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 5-6 podpunkt a.; *Program gospodarczy* s. 5.

⁵⁴ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 5-6 podpunkt a.; *W i n n i c k a*, jw. s. 243.

⁵⁵ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 6 podpunkt d.; *Program gospodarczy* s. 5.

⁵⁶ *Gospodarka planowa* s. 16; *W i n n i c k a*, jw. s. 243.

Prowadzenie przez państwo gospodarki planowej często uważa się u nas za nieodłącznie związane z istnieniem państwowego monopolu produkcji i wymiany. Pogląd taki wydaje się nie posiadać podstaw logicznych. Cele gospodarcze państwa realizują dysponenti poszczególnych przedsięwzięć gospodarczych. Państwo posiada liczne sposoby podporządkowania sobie decyzji tych dysponentów, m.in. przez uczynienie ich swymi funkcjonariuszami, co zachodzi w wypadku monopolu produkcji i wymiany. Monopol taki wprowadza się jednak zazwyczaj z przyczyn pozagospodarczych i nie jest on konieczny dla prowadzenia gospodarki planowej. Nieporozumienia w tym względzie wynikają zapewne z sugestii wywieranej przez rosyjski system gospodarczy⁵⁷.

Położenie geopolityczne Polski zmusza ją – zdaniem OPW – do odrzucenia formuł przyjętych przez „szkołę liberalizmu gospodarczego”, który „uległ zwyrodnieniu”, a jego zasady „posłużyły za najokrutniejsze narzędzie wyzysku”⁵⁸. Dążenie zaś do „polityczno-militarnego uzbrojenia państwa” każe odrzucić „przestarzałe i szkodliwe dziś teorie i wyznacza nowe drogi, wprawdzie nie oryginalne, niemniej jednak zgodne z polską koniecznością życiową. Wystarcza to, aby je uznać za słuszne”⁵⁹.

Piłsudzczy z OPW byli więc zwolennikami etatyzmu w gospodarce, co oznaczało możliwość prowadzenia działalności ekonomicznej także przez państwo, jednakże w warunkach istnienia wolnego rynku⁶⁰. W okresie międzywojnia przeciwnicy piłsudczyków demagogicznie utożsamiali sprężysty etatyzm ze stagnacyjnym socjalizmem w gospodarce. A tymczasem – jak podkreślał Stefan Starzyński w 1931 r. – w wystąpieniach „Pierwszej Brygady Gospodarczej” każdy „znajdzie pierwiastek liberalizmu, ściśle związany z ustrojem kapitalistycznym, i pierwiastek etatystyczny, ściśle związany z potrzebami państwa”⁶¹. Warto dodać, że bardzo zbliżone poglądy reprezentował inny piłsudczyk, Eugeniusz Kwiatkowski⁶², autor perspektywicznego planu rozwoju Państwa Polskiego w okresie międzywojennym.

⁵⁷ [P i a s e c k i]. *Zakres gospodarki planowej* s. 6; *Zagadnienie państwowej gospodarki planowej*. „Polska Gospodarcza” luty 1944 nr 1 s. 7.

⁵⁸ *Gospodarka planowa* s. 16.

⁵⁹ Tamże; zob. też: *Zagadnienie u początków planowania gospodarczego*. „Polska Gospodarcza” marzec 1944 s. 4-6.

⁶⁰ *Program gospodarczy* s.3.

⁶¹ S. S t a r z y ń s k i. *Pięć lat na froncie gospodarczym*. W: *Pięć lat na froncie gospodarczym 1926/V/1931*. T. 1. Warszawa 1931 s. 40. Cyt. za: K. D z i e w u l s k i. *Spór o etatyzm. Dyskusja wokół sektora państwowego w Polsce międzywojennej 1919-1939*. Warszawa 1981 s. 135.

⁶² Tamże s. 163.

W prasie OPW podkreślano, że przedsiębiorstwa państwowe także są źródłem dochodów skarbowych, a poza tym bardzo często uzupełniają inicjatywę prywatną w tych miejscach, gdzie nie jest ona skłonna do rozwijania swojej działalności, z braku szybkiego i dużego zysku. W tej koncepcji, celem włączania się państwa jako przedsiębiorcy do gry ekonomicznej był nie egoistyczny zysk, ale zaspokajanie potrzeb ogólnonarodowych. Jedną z takich naczelnych potrzeb była konieczność zapewnienia krajowi siły obronnej. Realizacja tego celu następowała m.in. poprzez szybką rozbudowę przemysłu zbrojeniowego, czego w warunkach polskich nie podejmował się kapitał prywatny⁶³.

Tak pomyślany etatyzm stanowił kontynuację koncepcji ekonomicznych OZN⁶⁴, które były bliźniaczo podobne do programu głoszonego w okresie II Rzeczypospolitej przez hierarchię Kościoła katolickiego oraz związane z nią Stronnictwo Pracy⁶⁵.

Twórcy myśli politycznej OPW uważali, że w interesie „państwa i narodu” leży znacjonalizowanie wszelkich bogactw naturalnych, które stanowią surowiec dla przemysłu ciężkiego. Miało to dotyczyć również dużych kompleksów leśnych, wielkiego przemysłu ciężkiego, źródeł energii elektrycznej i wodnej, podstawowych środków transportu oraz niektórych zakładów „produkcji ściśle wojennej”⁶⁶.

Natomiast w pozostałych gałęziach życia gospodarczego inicjatywa i własność prywatna – wyraźnie „będzie popierana i szanowana, ale będzie podlegać ściślejszej kontroli w zakresie kalkulacji wytwórczości, która opierać się musi na godziwym zysku”. Wykluczano tolerancję ze strony państwa dla jednostek gospodarczych „zmierzających do utrzymania nadmiernie wysokich cen, szczególnie przez ograniczenie produkcji”⁶⁷. Była to wyraźna deklaracja o zwalczaniu praktyk monopolistycznych w III Rzeczypospolitej. Natomiast spółdzielczość i rzemiosło cieszyć się miały dużym poparciem władz państwo-

⁶³ *Program gospodarczy* s. 3-4; zob. też: [J. Piasecki]. *Tężyzna Narodu Polskiego na przykładach*. Warszawa [czerwiec?] 1943 s. 43-49; *Rozwój sił zbrojnych w Polsce*. Warszawa październik 1942.

⁶⁴ J. Piasecki. *O gospodarce planowej*. Warszawa 1938 s. 6.

⁶⁵ Majchrowski, s. 92. Cz. Strzeszewski. *Wpływ encyklik społecznych na myśl i działalność społeczną w Polsce*. W: *Historia katolicyzmu społecznego w Polsce 1832-1939*. Pod red. Cz. Strzeszewskiego, R. Bendera, K. Turowskiego. Warszawa 1981 s. 582-588.

⁶⁶ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 6 podpunkt e.; Winnicka, jw. s. 243.

⁶⁷ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 7 podpunkt f.; *Program gospodarczy* s. 3-4; Winnicka, jw. s. 243.

wych, widzących w tych gałęziach gospodarki spore „możliwości dla powstania nowych warsztatów, a tym samym zatrudnienia”⁶⁸.

Zdaniem publicystów OPW, w działalności państwa powinno być też obecne dążenie do usuwania „nadmiernego pośrednictwa w wymianie dóbr, w celu niwelowania rozpiętości cen w dziale produkcji i konsumpcji” oraz do zapewnienia rzeszom pracowniczym – oprócz właściwych płac i świadczeń socjalnych – także „sprawiedliwego udziału w zyskach kapitału przemysłowego i handlowego”⁶⁹. Poza tym, zdaniem piłsudczyków, będzie musiało nastąpić uwzględnienie „głosu pracowników w zarządzaniu wytwórczością”⁷⁰, a polityka finansowa powojennego Państwa Polskiego „nie może podlegać wpływom finansjery zagranicznej”, co nie wykluczało „godziwych transakcji pożyczkowych”⁷¹. Handel zaś „opanowany przez Żydów, którzy są czynnikiem nielojalnym i wręcz szkodliwym dla interesu polskiego, będzie przejęty przez polski element wsi i miast po fachowym wyszkoleniu i utworzeniu silnych kadr specjalistów”⁷².

Z kolei na wsi rzeczywista reforma rolna „szybko i zdecydowanie przeprowadzona usunie gospodarstwa karłowate”, kładąc kres „podziałom i rozdrabnianiu ziemi”, nie zmniejszając jednakże wytwórczości, ale ją „wydatnie powiększając”. Ekonomiści z OPW proponowali wprowadzenie zasady niepodzielności gospodarstw racjonalnych finansowo oraz upełnolnienie pozostałych, co miało spowodować duży i szybki wzrost produkcji rolnej. Preferowane były gospodarstwa o powierzchni „od 25 do 40 ha”, gdzie zatrudniano by 2-6 pracowników rolnych oraz „praktykanta z ukończoną szkołą rolniczą”, co „przy użyciu maszyn i narzędzi rolniczych o napędzie mechanicznym” dałoby pożądaną wydajność. Ziemia zaś „na terenach odzyskanych”, po ich przyłączeniu do Rzeczypospolitej, „zostanie natychmiast podzielona pomiędzy polską ludność”⁷³.

⁶⁸ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 7 podpunkt g.; *Program gospodarczy* s. 4-5; *Rzemiosło. (Definicja– Rola gospodarcza –Szkolnictwo zawodowe)*. „Polska Gospodarcza” marzec 1944 nr 2 s. 8-10; *O unarodowienie handlu*. Tamże s. 11; *W i n n i c k a*, jw. s. 243.

⁶⁹ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 7 podpunkt g.

⁷⁰ *Najważniejsza sprawa*. „Polska Gospodarcza” marzec 1944 nr 2 s. 9.

⁷¹ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 7 podpunkt l.; zob. też: *Program gospodarczy* s. 6 oraz *Wokół zagadnienia walutowego*. „Polska Gospodarcza” kwiecień-maj 1944 nr 3-4 s. 1-4.

⁷² *Deklaracja Ideowa OPW* s. 7 podpunkt h.; *O unarodowienie handlu* s. 10.

⁷³ *Program gospodarczy* s. 4; *Warunki celowej przebudowy ustroju rolnego w Polsce*. „Polska Gospodarcza” marzec 1944 nr 2 s. 7; *Deklaracja RJN*. „Przegląd Polityczny” maj 1944 nr 5(26) s. 11-12; zob. też: Cz. M a d a j c z y k. *Sprawa reformy rolnej w Polsce 1939-1944. Programy – taktyka*. Warszawa 1961 s. 60, 198; *W i n n i c k a*. *Tradycja a wizja Polski* s. 243.

Kultura i nauka polska również miały zostać wprzęgnięte w proces „budowy siły polskiej”. Nie oznaczało to jednakże ich instrumentalizacji. Wyraźnie eksponowano doniosłość tych dziedzin w mobilizowaniu i organizowaniu energii narodowej, zarówno w czasie pokoju jak i podczas wojny, w okresie niewoli i w państwie niepodległym. Odwołując się do historii Polski i Europy – ukazywano potęgę i znaczenie kultury w stosunkach międzynarodowych oraz jej wpływ na polityczne dzieje narodów⁷⁴.

W okresach, „kiedy kultura nasza ratowała po prostu istnienie narodu, a wielkie jej dzieła zastępowały nam państwo i armię, uważano ją mimo wszystkie w jej kierunku komplementy za *quantité négligeable* [wielkość bez znaczenia – JCM], za coś bez określonej pozycji w realnym świecie zdarzeń i faktów”⁷⁵. Piłsudscy z OPW dobrze rozumieli jej znaczenie w walce o niepodległość i siłę państwa⁷⁶.

Jednakże i ta kultura walcząca – jedyna jeszcze „broń, na jaką stać rozbrojonych”⁷⁷ – ponosiła straty. Wskazywano na spustoszenia „w dziedzinie moralnej”, które dokonywały się „przy najbardziej nawet skutecznej naszej samoobronie”. Precyzowano je wyraźnie. „Dokładność, uczciwość, wierność słowu i zobowiązaniu – najtrudniejsze cechy Polaków, wykoleiły się najfatalniej”⁷⁸. Mimo tych strat i terroru – „gdy każda chwila zachodziła człowiekowi drogę krwawym znakiem zapytania”⁷⁹ – publicysta piłsudzkowski „Nurtu” był przekonany, że w III Rzeczypospolitej „dzieł wybitnych, nadspodziewanie nawet dojrzałych [...] nie zabraknie”. Młode pokolenie w niepodległej już Polsce „otrzyma przez to wzór lepszy, wyższy [...] niż to się działo w dobie przedwojennej”. Optymistycznie przewidywano, że „Na powitanie Rzeczypospolitej nie zabraknie ani nowych książek, ani obrazów, ni innych dzieł sztuki i nauki”⁸⁰.

Zdaniem publicystów OPW, kultura narodowa powinna wyrażać i upowszechniać – przede wszystkim wśród samych Polaków – tężyznę narodową i dumę z osiągnięć Polski⁸¹. W związku z tym, w odrodzonej Polsce nie będzie mógł dominować kosmopolityzm, którego „smutnym przykładem” w

⁷⁴ [P i a s e c k i]. *Tężyzna Narodu Polskiego* s. 3-17.

⁷⁵ *Wola kultury*. „Nurt”. Pismo poświęcone kulturze polskiej marzec-kwiecień 1943 nr 1 s. 2.

⁷⁶ [P i a s e c k i]. *Tężyzna Narodu Polskiego* s. 21.

⁷⁷ Tamże.

⁷⁸ [F. G o e t e l?]. *Kultura polska w czasie wojny*. „Nurt” styczeń-luty 1944 nr 1(7) s. 1-2.

⁷⁹ *Indywidualizm mości Spodków*. Tamże listopad-grudzień 1943 nr 6 s. 8.

⁸⁰ [G o e t e l?]. *Kultura polska* s. 1-2.

⁸¹ [P i a s e c k i]. *Tężyzna Narodu Polskiego* s. 1-49. Na tytułowej karcie tej broszury widnieje motto przyświecające jej tytułowi i treści: „Kompleks niższości zwalczać!”.

okresie międzywojnia, były „dowcipne» felietony «Wiadomości Literackich», mieszające wszystko z błotem” – jak pisał Wilam Horzyca⁸², autor wielu esejów literackich i jeden z najwybitniejszych polskich reżyserów, inscenizatorów i teoretyków teatru. Podkreślano, że taka kosmopolityczna i „dowcipna” postawa wytwarzała niebezpieczną pustkę śmierci w kulturze polskiej, a jednocześnie była szerokim otwarciem drzwi na wpływy obce, często wrogie i rozkładowe, mające niejednokrotnie charakter świadomej dywersji, osłabiającej siłę Narodu i Państwa Polskiego⁸³. Dlatego też kultura rodzima „reprezentując piękno, twórczość i bogactwo ducha ludzkiego”, musi „pozostawać w zgodzie z ogólnym rytmem życia polskiego” i nie może „nigdy stawać w sprzeczności z jego zasadniczą ideą”⁸⁴. Koncepcje te nie oznaczały jednak, że „Polska miała i mogła żyć odgradzona murem od świata”. Chodziło jedynie o to, że nadmiar zapożyczeń z kultur obcych musiałby „naruszyć sam rdzeń naszej tradycyjnej kultury”, a tego właśnie chciano uniknąć⁸⁵.

Po wojnie zatem Polacy powinni okazać „więcej odwagi, więcej ambicji oparcia się o swój własny dorobek kulturalny i cywilizacyjny”⁸⁶. Zdaniem piłsudczyków postawa taka będzie niewątpliwie budzić szacunek również na Zachodzie, w który – jak stwierdzano – tak wielu Polaków wpatrzonych było bezkrytycznie. „Być może, że ten świat [...] tak potężny, zasobny i wspaniały w naszej wyobraźni, ten wielki świat Zachodu – oczekiwać będzie właśnie od nas jakiegoś twórczego, oryginalnego wysiłku, który by mu był ostoją w dobie powojennej”⁸⁷.

*

W latach 1942-1944 pomiędzy Obozem Polski Walczącej i Konwentem Organizacji Niepodległościowych dochodziło do wielu kontrowersji, ale jednocześnie następowało też powolne zbliżanie stanowisk. W grudniu 1943 r.

⁸² *Koniec śmieszków*. „Nurt” maj 1943 nr 2 s. 12-13. Nazwisko autora artykułu ustalił S. Sierotwiński (*Kronika życia literackiego w Polsce pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*. T. 1. Kraków 1988 s. 173). Zob. też: W. D u d e k. *Wilama Horzycy dramat niespełnienia (lata 1948-1959)*. Warszawa 1990.

⁸³ [H o r z y c a], jw. s. 14. Zob. też: [P i a s e c k i]. *Konstytucja Celów* s. 5.

⁸⁴ *Deklaracja Ideowa OPW* s. 6 podpunkt c.

⁸⁵ [W. H o r z y c a]. *Kultura jako kwit polityczny*. „Nurt” maj 1943 nr 2 s. 12. Nazwisko autora artykułu ustalił Sierotwiński (jw. t. 1 s. 173. Zob. też: *Czego nie dostrzegamy*. „Nurt” wrzesień-październik 1943 nr 5 s. 15.

⁸⁶ [H o r z y c a]. *Kultura* s. 12.

⁸⁷ Tamże.

powstała komisja porozumiewawcza, mająca koordynować działalność OPW i KON⁸⁸.

Po Powstaniu Warszawskim i śmierci przywódców obydwu współdziałających już odłamów (OPW – J. Piasecki oraz KON – Z. Hempel), podjęto rozmowy zmierzające do utworzenia jednej struktury, łączącej wszystkich piłsudczyków. W ich wyniku, koło połowy grudnia 1944 r. na spotkaniu w Podkowie Leśnej zdecydowano o ostatecznym połączeniu – powstało wówczas Zjednoczenie Organizacji Niepodległościowych. Na jego czele stanął, jak się wydaje, mjr dr. Mikołaj Dolanowski z KON, który pełnił jednocześnie odpowiedzialne funkcje w KG AK i Delegaturze Rządu na Kraj⁸⁹. Jednakże już na drugim spotkaniu, w styczniu 1945 r. (przed ofensywą rosyjską), kierownictwo nowej organizacji podjęło decyzję o zawieszeniu jej dalszej działalności.

Bezpośredni świadek tych wydarzeń tak o tym pisze: „Na zebraniu tym, po przedstawieniu dokładnej analizy polskiej sytuacji politycznej przez b. pracownika Ministerstwa Spraw Zagranicznych p. Dunin-Wąsowicza, członka Obozu Polski Walczącej – wobec nadchodzących wydarzeń, postanowiono zawiesić jakąkolwiek działalność organizacyjną i polityczną, do czasu rozeznania się w sytuacji i zaistnieniu warunków do wznowienia działalności”⁹⁰.

Mimo tej decyzji część piłsudczyków kontynuowała po wojnie konspirację w Kraju. Skupili się oni w Stronnictwie Niezawisłości Narodowej (SNN), któremu przewodził ppłk dr. Wacław Lipiński, ps. „Aleksander”. Był on jednym ze współautorów *Memoriału do Rady Bezpieczeństwa ONZ* z 1946 r., wystosowanego w imieniu całej Polski Walczącej. W memoriale tym opisano zbrodnie okupanta rosyjsko-komunistycznego przeciwko Narodowi Polskiemu oraz skalę i sposoby niszczenia jego dążeń niepodległościowych, a także alarmowano świat o zagrożeniu ze strony imperializmu moskiewskiego. Stronnictwo to zostało rozbite przez NKWD-UB w styczniu 1947 r.⁹¹ Na Wychodźstwie zaś piłsudczycy byli zorganizowani w Związku (Lidze)

⁸⁸ J. K o r a l - L e b e d o w i c z. *Byłem szefem Wydziału Prezydialnego Obozu Polski Walczącej w latach II Wojny Światowej*. Stalowa Wola 1974 s. 288 (mps, kopia w moim posiadaniu).

⁸⁹ T e n ż e. *Byłem szefem Wydziału Prezydialnego Obozu Polski Walczącej w latach II Wojny Światowej*. Stalowa Wola 1974 s. 109-111 (rkp, kopia w moim posiadaniu); M. N e y - - K r w a w i c z. *Komenda Główna Armii Krajowej 1939-1945*. Warszawa 1990 s. 209 (także przypis 40).

⁹⁰ K o r a l - L e b e d o w i c z, jw. s. 111.

⁹¹ L. K u b i k. *Memoriał WiN-u do Rady Bezpieczeństwa ONZ*. „Zeszyty Historyczne WiN-u” (Kraków) 1992 nr 2 s. 51-82.

Niepodległości Polski, kierowanym przez Juliusza Łukasiewicza (byłego ambasadora) i prof. Bronisława Helczyńskiego.

DAS BILD DER DRITTEN REPUBLIK IM POLITISCHEN DENKEN
DER PILSUDSKI-ANHÄNGER
IM „LAGER DES KÄMPFENDEN POLEN“ (1940-1944)

Z u s a m m e n f a s s u n g

Dieser Artikel präsentiert einen Ausschnitt aus dem politischen Denken der Pilsudski-Anhänger aus dem konspirativen "Lager des Kämpfenden Polen" (OPW), das auf modifizierte Weise die Tätigkeit des "Lagers der Nationalen Vereinigung" (OZN) weiterführte und in den Jahren 1940-44 aktiv war. Der Autor hat die bisher außer Acht gelassene konspirative Publizistik sehr sorgfältig ausgewertet und präsentiert die Ansichten dieser politischen Richtung über die Reichweite der Grenzen der Dritten Republik sowie ihre Vorstellungen über die innere Organisation des Staates, wie sie in der Aprilverfassung von 1935 zum Ausdruck kamen. Der politische Hauptgedanke des "Lagers des Kämpfenden Polen" bestand in einer solchen Harmonisierung aller Elemente des staatlichen und nationalen Lebens, damit diese die Grundlage für die Schaffung eines starken Polens bilden können, das in der Vergangenheit so oft von Rußland und Deutschland bedroht war. Hier wird gezeigt, daß in diesem Prozeß der Stärkung der Republik die materiellen (z.B. Ausbau der Rüstungsindustrie) sowie die geistigen Faktoren (soldatische nationale Tugenden) eine ebenbürtige Rolle spielen sollten. Geschildert wird die Konzeption einer harmonischen Verbindung der durch den Staat verkörperten höchsten Lebensinteressen der polnischen Nation mit den Bestrebungen der verschiedenen Berufsgruppen und Einzelpersonen, deren Aktivitäten jedoch nicht gegen diese Grundideen verstoßen durften. Im vorliegenden Artikel wird auch unterstrichen, welche große Bedeutung die Pilsudski-Anhänger der polnischen Kultur bei der moralischen und militärischen Aufrüstung des Staates beilegen. Ihrer Meinung nach sollte die Kultur in der Dritten Republik die Vitalität der Nation und den Stolz über die Errungenschaften Polens zum Ausdruck bringen. Der Verfasser hebt auch den entschiedenen Einspruch des "Lagers des Kämpfenden Polen" gegen jedwede Möglichkeit einer Instrumentalisierung der vaterländischen Kultur durch fremde und feindliche Kräfte hervor, die in Polen etwa zersetzende kosmopolitische Inhalte propagieren wollten.

Aus dem Polnischen übersetzt von Herbert Ulrich